

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО (26.06.1880 – 06.03.1951)

Момент

«Художник, розіп'ятий на хресті політики»

Зміст

Біографія	1
Цікаві факти	3
Творчість	4
Періоди творчості	4
Особливості художнього стилю.....	5
Світогляд	5
Вислови письменника.....	5
Вислови про письменника	6
Джерела.....	6

Біографія

1. Загальні відомості. Володимир Кирилович Винниченко — український політичний та державний діяч, прозаїк, драматург та художник; перший український прем'єр.

В українській літературі В. Винниченко започаткував таку течію модернізму, як *неореалізм*.

Його називали "*лікарем людських душ*"

Життя В. Винниченка сповнене карколомними поворотами, перемогами і поразками, ідейно-художніми пошуками, спробами урівноважити контрастні філософсько-світоглядні та естетичні домінанти доби, могла б стати матеріалом не для одного пригодницького чи філософсько-психологічного роману.

З ім'ям В. Винниченка пов'язані найважливіші політичні процеси перших десятиліть ХХ століття — створення і функціонування національних політичних партій, піднесення національно-визвольної боротьби, вибуху Української революції, відродження нації й національної державності.

Перший голова першого національного уряду України — Генерального Секретаріату, організатор антигетьманського повстання, глава Директорії УНР.

2. Місце народження. Народився 26 липня 1880 року в місті Єлисаветграді (нині — Кропивницький, Україна)

3. Батьки. *Батько - Кирило Васильович Винниченко*, замолоду селянин-наймит, переїхав з села до міста Єлисаветград й одружився з удовою *Євдокією Павленко*. Від першого шлюбу мати В. Винниченка мала троє дітей: Андрія, Марію й Василя. Від шлюбу з К. В. Винниченком народився лише Володимир.

4. Дитинство. Змалку хлопчик ріс здібним, упевненим у собі, умів за будь-яких обставин твердо захищати свою позицію. Мама згадує, що Володя «сусідських дітей тримав трохи... в терорі, бо був дуже сильний для свого віку й вольовий, упертий... Надзвичайно любив волю, повітря, рух. Був гордим, незалежним у вчинках і рішеннях правдолюбцем».

«Ми мали власний будиночок, садок, коника Мальчика та собак Жульку і Кадона. Я ріс, як усі діти. Любив гратися в гудзики, цурки, запускати змія. Та найбільше любив відпочивати на берегах річки Інгул. Улітку — купався, взимку — катався на ковзанах. Мушу признатися, що ріс дуже непосидючим, невгамовним халамидником. Спокій був моїм ворогом. Якось перепливав я широкий ставок разом із дорослими і ледь не втопився. Врятували. Любив їздити верхи, мчати попереду табуна. Одного разу кінь злякався не знати чого і скинув мене на землю. Але і це не змусило мене побрататися зі спокоєм. Коли наставала зима, льодок сковував річку, я частенько подорожував кілометрів сорок, не менше, не

звертаючи уваги на жодні застереження, благання матері. Ріс впертим і вольовим хлопцем. Понад усе любив правду, за яку частенько доводилося страждати».

Свій нестримний характер письменник опише пізніше в оповіданні «Федько-халамидник».

5. Навчався у сільській народній школі, де привернув до себе увагу своїми здібностями. Вчителька переконала батьків продовжувати освіту дитини.

Володимира віддали до *Єлисаветградської гімназії*. Це був досить демократичний навчальний заклад, у якому здобували освіту не тільки діти дворян і чиновників, а й міщан, цеховиків і навіть селян. Володимири-гімназисту не раз докоряли, указуючи на його простий одяг і українську мову: «Мы тебя учим не на свинопаса, а на чиновника». А він тій зверхності кидав свій напівхлоп'ячий виклик: наприклад, на випускний іспит одягнув солом'яного бриля, вишиту сорочку, а на руку взяв кирею'.

Усвідомлення свого становища не пригнічувало хлопця, проте породжувало в нього протест. У старших класах він узяв участь у революційній організації, написав бунтарську поему, за яку дістав тиждень «карцеру»... Документа про закінчення Єлисаветградської гімназії Володимиру не видали, проте згодом він склав іспити за середню освіту екстерном у *Златопільській гімназії*. Потім продовжував навчання на *юридичному факультеті Київського університету*.

6. Літературний дебют. Восени 1902 р. він надрукував своє перше оповідання «Сила і краса» у журналі «Киевская старина» — так відбувся дебют Винниченка-прозаїка.

7. Революціонер. Студентом юридичного факультету Київського університету, створив таємну революційну організацію «Студентська громада». Був членом Української студентської громади. Вступив до Революційної української партії (РУП), яка з 1905 року стала називатися Українською **соціал-демократичною робітничою партією (УСДРП)**. За її дорученням проводив агітаційно-пропагандистську роботу серед робітників Києва та селян Полтавської губернії, за що буде виключений з університету

8. Три ув'язнення. За революційну діяльність у 1903 р. був заарештований й ув'язнений до одиночної камери Лук'янівської в'язниці в Києві, звідки йому згодом вдалося втекти до Галичини і нелегально перейти кордон. За кордоном займався контрабандою забороненої революційної преси.

Незабаром новий арешт, дисциплінарний батальйон. Але він знову втік. Ризикуючи життям, не раз переходив кордон. Після чергового арешту й ув'язнення Винниченку загрожувала довічна каторга, але допоміг український меценат Євген Чикаленко. Завдяки його заставі Винниченка випущено «на поруки».

9. 7 років за кордоном. Не ризикуючи далі, він емігрував. За кордоном разом із Михайлом Грушевським видавав часопис «Промінь».

Письменник відвідав Львів, Відень, Женева, Париж, острів Капрі, Флоренція, Берлін.

10. Жінки. «Жінки В. Винниченка любили віддано і відчайдушно і, потрапивши у поле його незбагненої притягальної сили, готові були заради нього на все. Наприклад, Катерина Голіцинська, аналізуючи свої почуття до В. Винниченка, зізнавалася: «Я колись дійшла до такої слабости, що скажи він одне лише слово — і я пішла б сліпо за ним, куди він би схотів, перевернувши цілком догори ногами своє життя...».

А він охоче заводив романи з багатьма жінками, слідуючи в житті своєму ж принципу: «Кохати можна одночасно двох, трьох, п'ятьох, стільки, скільки вистачить сили тіла і вогню. Любити одночасно можна тільки одного. Врости можна тільки в одну душу, і одна душа тільки може прийняти всю істоту до кінця». Любов'ю В. Винниченко називав почуття до тієї жінки, від якої б хотів мати дітей і створити сім'ю. Таку жінку-обраницю він шукав дуже довго. У ході пошуку єдиної жінки свого життя письменник заводив романи, ставив експерименти із закоханими в нього жінками, спостерігав за розгортанням любовних сюжетів, а потім переносив їх у свої твори. Часом роман-флірт перетворювався на життєву драму чи навіть трагедію. Так сталося з Катериною Голіцинською, яка хотіла покінчити життя самогубством, Софією Задвиною, Марією Барановою, Аллою Пігуловою, Люсею Гольдмерштейн, стосунки з якою завершилися смертю їхнього сина» (За Володимиром Панченком)

11. Одруження. 1911 р. В. Винниченко одружився зі студенткою медичного факультету Сорбонни Розалією Ліфшиць

12. Перша світова війна. Та на початку Першої світової війни Винниченко повернувся до Росії й жив до 1917 року під чужим прізвищем переважно в Москві, займаючись літературною діяльністю.

13. Події 1917—1918 років. У 1917 році після Лютневої революції повернувся до Києва і став одним із лідерів Української народної республіки: член Центральної Ради, керівник Генерального секретаріату. Саме Володимир Винниченко — автор багатьох законодавчих актів УНР.

У 1918 році Винниченко очолює Директорію. Письменник займав опозиційну позицію до гетьманського режиму Павла Скоропадського.

У січні 1919 року він як голова Директорії підписує важливий документ — універсал Соборності України, відомий як Акт злуки УНР та ЗУНР.

Не маючи належної підтримки, В. Винниченко незабаром іде у відставку і виїжджає за кордон.

Після поразки Української народної республіки у Визвольних змаганнях митець зізнається у своєму «Щоденнику», що як політик він волів би померти, щоб не бачити всього того, що відбувається в Україні: «Нехай український обиватель говорить і думає, що йому хочеться, я їду за кордон, обтрушую з себе всякий порох політики, обгороджуюсь книжками й поринаю у своє справжнє, єдине діло - літературу».

Однак усе ж продовжує свій політичний шлях: у Відні він організовує Закордонну групу українських комуністів, створює газету «Нова доба».

14. Пропозиція радянського уряду. Володимир Кирилович мріє про партію, яка враховуватиме національні питання, поєднуватиме ідею комунізму з українською незалежністю, що апіорі було утопією.

У 1920 році на запрошення радянського уряду приїхав до Москви, де йому запропонували посаду заступника голови Раднаркому України й портфель наркома закордонних справ. Однак дуже швидко письменник-політик зрозумів, що це унеможливить його діяльність на користь рідному народові, і відмовився.

15. Нова еміграція. Укотре виїжджає за кордон, цього разу вже назавжди. Живе та працює у Берліні.

Після кількох його різких виступів проти практики більшовизму опиняється «поза законом».

У 1933 році Винниченко пише відкритого листа до комуністичних вождів, у якому звинувачує їх в організації геноциду проти українського народу, «відновленні старої тюрми народів». За це сталінська влада називатиме письменника «старим вовком української контрреволюції».

У 1934 році разом із дружиною оселяється на півдні Франції — у Мужені біля Канн, придбавши стару садибу з ділянкою землі. До цього кроку письменника спонукали як тяжке матеріальне становище через припинення виплати гонорарів від українських видавництв, так і бажання нового здорового способу життя подалі від міської суєти. Тут упродовж останніх 25 років свого життя він у власному невеликому будинку займався літературною творчістю («Лепрозорій», 1938, «Нова заповідь», 1949) і *живописом*. Понад 20 його полотен зберігаються в Інституті літератури ім. Т. Шевченка НАН України.

16. Під час німецької окупації Франції за відмову співробітництва з нацистами Володимира Кириловича було кинуте до концтабору на 2 тижні. По закінченні війни він закликав до загального роззброєння та мирного співіснування народів світу.

17. Помер 6 березня 1951 року. Прах покоїться на цвинтарі Мужена.

Цікаві факти

- Любив гратися у ризиковані ігри. Одного разу на спір перепливав широченний ставок і ледве не втопився. Іншого разу впав із коня.
- У гімназії юному Володимирі доводилося часто битися з однолітками, які дражнили його. Причиною були бідність і спілкування українською мовою.
- Досконало володів декількома мовами – російською, латинською, грецькою, німецькою та французькою
- Його ув'язнювали 3 рази. Але Винниченку вдавалося тікати з в'язниці. Саме тому він довгий час провів у еміграції та жив під чужим прізвищем.
- Володимир Винниченко планував емігрувати з Франції у США. Навіть подав документи на отримання візи. Він хотів влаштувати там виставки своїх картин і читати лекції з літератури. Однак

прихильники Петлюри повідомили в американське посольство компрометуючі дані на колишнього голову Генерального секретаріату, звинувативши його мало не в більшовизмі. В результаті Володимир Кирилович візу на в'їзд у США так і не отримав.

- Володимир Винниченко був переконаним вегетаріанцем і прихильником сиродження.
- З 1928 року він виробляє власну «філософію щастя» в якій говорилося: ««Насчѐт совета, как не болеть, то он очень простой: не есть ни мяса, ни рыбы, ни даже вареного ничего. Только одни фрукты, орехи и сырые овощи»
- Захоплення – живопис, малював натюрморти й пейзажі
- Літературні твори В. Винниченка були досить широко відомі за кордоном. П'єси “Чорна Пантера і Білий Ведмідь”, “Закон”, “Гріх” були переведені на німецьку мову і поставлені на багатьох європейських сценах.

Творчість

Творчий доробок автора становлять 14 романів, понад 100 повістей та оповідань, 41 книжка щоденникових записів, а також 100 власних картин, портретів і акварелей.

Основні твори

Збірки оповідань „Краса і сила“, «Намисто»

Оповідання із життя дітей: «Кумедія з Костем», «Федько-халамидник»

Оповідання та новели «Промінь сонця», «Талісман», «Студент», «Зіна», «Чудний епізод», «Історія Якимового будинку», «Дрібниця», «Тайна», «Момент».

Драми: «Дисгармонія», «Гріх», «Великий Молох», «Щаблі життя», «Memento», «Базар», «Брехня», «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Між двох сил».

Романи: «Рівновага», «Чесність з собою», «Записки кирпатого Мефістофеля», «Посвій», «Божки», «Хочу!», фантастичний роман «Сонячна машина»

Періоди творчості

Перший період творчості (1901-1906)

- твори малих форм, насамперед соціально-психологічні оповідання.

- **збірка оповідань «Краса і сила» (1902).**

- оповідання про дітей і для дітей: «Федько-халамидник», «Кумедія з Костем», «Бабусин подарунок», пізніший цикл «Намисто» (дивовижне знання дитячої душі, трепетна любов до дітей та біль за їхню тяжку, нерідко трагічну долю в жорстокому, бездушному світі дорослих).

Другий період творчості (1907-1920)

Найбільш скандальний період. Критики то звинувачують його в пропаганді «вільної любові», еротоманії, то закидають надмірну тенденційність, штучність, «перелицьовану мораль».

Більшість творів другого періоду неореалістичні за стилем.

Жанри: психологічний образок (етюд), імпресіоністична новела, етико-психологічна драма, роман.

Твори: етюд «Зіна» (1909); новела «Момент» (1910); романи «Чесність з собою» (1911), «Рівновага» (1912), «Записки Кирпатого Мефістофеля» (1917) та ін.

Драматичні твори. Письменник докорінно оновив, європеїзував український театр, драматургію. Насамперед він став першим послідовним урбанізатором театру: зосередився на міській проблематиці, сюжетах, характерах

Драматургія митця — теж неореалістична.

20 драм: «Дисгармонія» (1906), «Щаблі життя», «Брехня», «Закон», «Чорна Пантера і Білий Ведмідь», «Базар», «Великий Молох», «Гріх» та ін..

Найбільший інтерес Винниченка-драматурга викликає людина, яка вступає в суперечність з усталеними суспільними й моральними нормами, відстоює, навіть ціною свого життя, власні етичні принципи.

Третій період творчості (1921-1951) - період утопічних, соціально-пригодницьких і політично-філософських романів («Поклади золота», «Сонячна машина», «Лепрозорій» та ін.). Психологічні зигзаги тепер замінюються цікавою інтригою. В. Винниченко розвиває тему перебудови людини й усього світу, хворих на страшну хворобу дискордизму (незгоди, роз'єднаності, дисгармонії).

Особливості художнього стилю

- Відмова від традицій старого народницького романтизму й реалізму
- Увага до деталей (найчастіше — портретних), які поступово стають психологічними
- Поглиблений психологічний аналіз
- Імпульсивність і динамічність розповіді
- Лаконізм, вміння вкласти важливу ідею і розмаїття подій у невеликі за розміром твори
- Широка панорама характерів. Позитивних і негативних персонажів автор поміщає у «моральну лабораторію»: кидає їх у найскладніші ситуації, аби перевірити слушність, правдивість своїх етичних ідей.
- Засоби пригодницько-детективного роману та кіно.

Світогляд

філософська праця «Конкордизм»

- Концепція «чесності із собою»
- Психологічно тонке й нещадне викриття безглуздя й штучності старої святенницької моралі, страхливо-бридкої аморалізації людини капіталізмом (це сп'яніння від раптового скасування заборон)
- Болісний, часом суперечливий пошук нових моральних засад.
- Нова мораль дасть змогу особистості вільно розвиватися. Людина повинна вирватися з пут будь-яких зовнішніх законів (церкви, батьків, суспільства) і слухатися веління тільки власного «Я».
- Основою людського життя, за його теорією, є любов.
- Розділяв поняття — кохання та любов. Любов дає людині шанс на щастя. Щастям В. Винниченко вважав зрівноваження різних граней людської душі. Звідси — і назва його трактату «Конкордизм» (від латин. — погодження, згода).
- Світосприймання митця цілком відповідає екзистенційному мисленню. Ідеї атеїстичного екзистенціалізму згодом продовжили всесвітньо відомі французькі філософи Ж.-П. Сартр та А. Камю.

Вислови письменника

- ✓ «Будь чесним із собою: не приховуй від себе правди, не лукав сам із собою, не брешти собі; збрехавши собі, обдуривши себе, ти будеш здатний до злочину».
- ✓ «Краще знати найстрашніше, ніж не знати нічого і все підозрювати»
- ✓ «Сім'ю не можна зруйнувати збоку. Вона завжди розпадається зсередини»
- ✓ «Історію України не можна читати без бром»
- ✓ «Читати українську історію треба з бромом, — до того це одна з нещасних, безглузких, безпорадних історій, до того боляче, досадно, гірко, сумно перечитувати, як нещасна, зацькована, зашарпана нація тільки те й робила за весь час свого державного (чи вірніше: півдержавного) існування, що одгризалася на всі боки: од поляків, руських, татар, шведів. Уся історія — ряд, безупинний, безперервний ряд повстань, війн, пожарищ, голоду, набігів, військових переворотів, інтриг, сварок, підкопування. Чи не те саме стає тепер?... Ні, української історії, ні українських газет читати без бром, валер'янки або без доброї дози філософського застереження не можна».
- ✓ «Мовчання іноді говорить більше, ніж слово».
- ✓ «Політика — то злість, ненависть, нелюбов до деяких ближніх, вона псує нерви, кров, шлунок, а іноді й усьому життю загрожує».
- ✓ «Терор — самовбивство для тої самої ідеї, яка його вживає».
- ✓ «Те, чого ти боїшся... станеться не від твоєї віри, а від твого страху».
- ✓ «Хто хоче бути великим артистом, той не повинен бруднити себе».
- ✓ «Хто в себе не вірить, тому ніхто другий не повірить».
- ✓ «Чого хочеш, те мусиш вважати найбільшим за все».
- ✓ «Всяка орієнтація на Антанту, Польщу чи на яку-будь іншу буржуазну силу є зрада українського народу, народу селян і робітників. Тільки його власними силами може бути здобуте справжнє визволення як соціальне так і національне».

✓ «Я рекомендував би всім правителям і Урядам час від часу проїхатись по своєму краєві в скотячих вагонах, набитих "їхнім" народом і, змішавшись з ним, послухати його. Це — корисніше, ніж кілька десятків нарад з парламентськими фракціями».

✓ «Поганенькі, дрібненькі людя, славолюбці й егоїсти, злодійкуваті хитруни й підлизи, нуки й погромщики, — все це з'єдналось тепер робити хороше чесне діло національного визволення пригнобеного народу. Невже може бути успіх? Невже коли небудь хороше діло могло бути зроблене поганими руками? Хіба що помимо волі самих рук, випадково, несподівано».

✓ «Чудний наш народ — і сильний, і сумний... Мав героїв — і ніхто їх не знав... Усе життя любив волю — і все життя жив рабом... Утворив багатства пісні — і сам її не знає...»

Вислови про письменника

Іван Франко писав у рецензії на збірку оповідань Винниченка «Краса і сила» (1906): «Серед млявої тонко-аристократичної та малосилої або ординарно шаблонної та безталанної генерації сучасних українських письменників раптом виринуло щось дуже, рішуче, мускулисте і повне темпераменту, щось таке, що не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом як саме життя, всуміш, українське, московське, калічене й чисте, як срібло, що не знає меж своїй обсервації і границь своїй пластичній творчості. І відкіля ти взявся у нас такий? – хочеться по кождім оповіданню запитати В. Винниченка».

Михайло Коцюбинський: «Кого у нас читають? Винниченка. Про кого скрізь йдуть розмови, як тільки річ торкається літератури? Про Винниченка. Кого купують? Знов Винниченка».

Олександр Білецький: «В.Винниченко поєднував у собі дві вдачі — митця і бунтаря, дві свідомості — українофіла і соціаліста, дві професії — письменника і революціонера»

С Зігічук, літературознавець: «Винниченко-психолог викликав бурхливу реакцію критиків. Одні називали його «лікарем людських душ», інші гостро засуджували «колування» в потаємних закутках найсокровеннішого».

Л.Коваленко: «Якби про В.Винниченка знімали нині художній фільм, то це, напевне, був би блокбастер, — таким насиченим і яскравим було його життя»

Джерела

Авраменко О. Українська література (рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / Олександр Авраменко, Василь Пахаренко. — К. : Грамота, 2018.

Агеєва В. Винниченко: як "буржуазного націоналіста" сватали на радянського прем'єра <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-39134569>

Агеєва В. Володимир Винниченко: нудист, вегетаріанець <https://www.bbc.com/ukrainian/blogs-53497661>

Борзенко О. І., Лобусова О.В. Українська література (рівень стандарту) : підруч. для 10 класу закл. заг. серед. освіти. — Харків : Вид-во «Ранок», 2018

Вікіпедія. [В.Винниченко](#)

Всеукраїнська школа онлайн. Життя і творчість Володимира Винниченка <https://www.youtube.com/watch?v=NhDa5zywd6g&t=18s>

Всеукраїнська школа онлайн. Поєднання реалістичного змалювання дійсності та філософського підтексту в новелі Володимира Винниченка "Момент" <https://www.youtube.com/watch?v=C-xnYMwYMLI>

Зінченко Ж.В. Паспорт літературного періоду. 10 клас. / Ж.В.Зінченко. – Полтава, 2018.

Історична правда з Вахтангом Кіпіані: Володимир Винниченко <https://www.youtube.com/watch?v=dunz2xAMTlo&t=1s>

Митрофаненко В. Володимир Винниченко: політик, який не тримався за владу <https://book-ye.com.ua/blog/osoblyva-dumka/volodymyr-vynnychenko-polityk-yakyj-ne-trymavsvya-za-vladu/>

Панченко В. Володимир Винниченко: парадокси долі і творчості https://www.youtube.com/watch?v=Tz2jRC1_TTQ

Пишемо історію. Володимир Винниченко <https://www.youtube.com/watch?v=owyIqIODiRU>

Процюк С. Володимир Винниченко: харизматичний невротик <https://www.youtube.com/watch?v=OldGprLuv9c>

Рудяченко О. Володимир Винниченко. Соціал-демократ на прізвисько "Скорий" <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/2740810-volodymir-vinnichenko-1-socialdemokrat-na-prizvisko-skorij.html>

Слоньовська О. В. Українська література (профільний рівень) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти /О. В. Слоньовська, Н. В. Мафтин, Н. М. Вівчарик. – Київ : Літера ЛТД, 2018.

Усі уроки української літератури. 10 клас. II семестр. Нова програма / укл. А. М. Гричина, Н. В. Жуковська. — Х. : Вид. група «Основа», 2018

Фаріон І. про Володимира Винниченка | Велич особистості <https://www.youtube.com/watch?v=EIaNAXQQtvY>

Фасоля А. М., Яценко Т. О., Уліщенко В. В., Бійчук Г. Л., Тименко В. М. Українська література. Рівень стандарту : підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти. / — Київ : Педагогічна думка, 2018.